

PULA IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

Disonobolomo le didisoya: Go loga maano pele ga go jwala ka setlha se sentshwa

GA O KGONE GO SIMOLOLA GO LOGA MAANO PELE GA NAKO GO LEKANA FA O BATLA GO JWALA DJWALA KA SETLHA SE SENTSHWA. GO BOTLHOKWA GO BALABALA GORE GO TLHOKIWA MADI A MAKANA KANG MME LE GORE A TLAA TLHOKIWA LENG. LENANEO LA GO UMA DISONOBOLOMO KGOTSA DISOYA LE LE DIRISIWANG LE TLAA TLHOMAMISA GORE GO TLHOKIWA DITOKOLELO TSA MOFUTA OFE MME LE TSE KANA KANG.

Go loga maano a a tlaa dirisiwang fa go jwala ka setlha se se latelang go tshwanetse go simolola ka go lebelela kgono ya tshimo e nngwe le e nngwe tota mabapi le mekgwa ya go uma e e dirisitsweng mo ngwa-

Pietman Botha, Mokwadi wa Pula Imvula. Romela emeile go pietmanbotha@gmail.com

geng wa go uma wa jaanong e e kgonneng ka tshwanno le e e fositseng. Tshimo e nngwe le e nngwe e tshwanetse go logelwa maano go ya le mofuta wa dijwalwa le kgono ya mmu mme tota le mofuta wa dijwalwa tse di neng di jwetswe mo tshimong eo. Se lebale go nagana le dikganelo

MAFOKO A GA...

Johan Kriel

KA 26 MOPITLWE 2020 PHETHOGO E KGOLO E NNILE TENG MO MAPHELONG A BATHO BOTLHE BA AFORIKABORWA FA RE NE RE SIMOLOTSE GO TLHASELWA KE MOGARE WA COVID-19. RA IPHI-TLHELA RE LE MO MAEMONG A LOTLELELO – RE SA KGONE GO TSAMAYA JAAKA RE RATA, RE SA KGONE GO KOPANA LE BATHO BA BANGWE KWA MMEREKONG LE KWA GAE. DIKOLO TSA TSWALELWA MME BAITHUTI BA NE BA SA BONALE KWA DIYUNIBESITING.

Ra tshwanna go tlwaela go apara mmampakisi, go tlapha diatla le go tlosa megare ka go phepafatsa diatla gape le gape le gape... . Go fofa ga difofane ga thibelwa mme ba malapa ba kgaogangwa ba sa kgone go kopana. Batho ba ne ba bonega ba tshogile tota le fa o ya mabenkeleng go reka dilwana tse di leng bothokwa. Fa o gotlhola kgotsa o hupela mowa batho ba ne ba go lebelela ekete o molepera.

Ka nako e, balemirui le bona ba ne ba sokola. Tiro ya mo polaseng e ne e tshwanetse go tswelela, ka gore, jaaka re itse, tiro ya mo polaseng ga e fele. Ka lesego, bolemirui bo ne bo supilwe go nna tiragalo e e bothokwa, ka gore bolemirui ke tiragalo e e leng bothokwa go lefatshe la rona go gaisa ditiragalo tse dingwe tse dintsi. Kwa ntle ga ntla e, re ka bo re bone mathata jaaka: Diraka tse di se nang dijo, merogo le maungo a a bodileng. Go se na motho yo o ka rekang nama ya nku, ya kolobe kgotsa ya kgogo. Dijo tsa sefitlholo di ne di ka se nne le mae, sepeke kgotsa bogobe. Tota le kofi kgotsa tee e e nowang e se na mašwi e ne e ka bonalwa mo dikoping.

Fa o se na dijo, ga o kgone go phela, mme batho ba ba tshwerweng ke tlala ke batho ba ba bogale. Bolemirui bo bothokwa go feta go bophelo ba lefatshe le lengwe le le lengwe. Mo Aforikaborwa, ba ba babalelang dijo ke ba ba leng mo maemong a kwa pele. Fa dinako tsa komelelo le diphethogo tsa bosa di sa ba fetse, baumi ba dijo ba a tħaselwa, eble ba a bolaiwa mo dipolaseng tsa bona (mo dijо di ungwang) ka letsatsi le letsatsi. Go utswa ga diruiwa tsa bona go ba gatelela go khubama ka magole. Tħabololo ya naga e nnile motshameko wa sepolotiki – kwa ntle ga go nagana gore go ka diragala eng fa ntla e e sa logelwe maano ka tshwanno le ka kelothoko.

Gakolola batho ba o bapileng le bona gore dijo tse ba di jang ka letsatsi le letsatsi le tse di leng mo mabenkeleng di tħas kae. Rapelang mmogo le ba malapa a lona gore balemirui le badiredi ba bona ba sireletswe – kwa ntle ga dithhaselo tse dintsintsi – ba ntse ba netefatsa gore re nne le dijо tse re ka di jang.

Kwa ntle ga go netefatsa gore re nne le pabalesegodijo mo Aforikaborwa, balemirui gape ba tshwanetse go tshwarana diatla mme ba go gele bothi pele go fenya mathata a a re tħaselang ka letsatsi le letsatsi. ■

Disonobolomo le didisoya...

mabapi le tiriso ya mefuta ya dibolayamefero tse dingwe. Gakologelwa go nagana tlhotheletso e e ka tliswang ke lenaneo la thefosano ya dijwalwa, e le sekao, koketso ya bokana ba tlhaka ya mmidi fa o jwalwa go latela disoya.

Madi a go uma a ngwaga wa go uma o o latelang a tshwanetse go nna teng ka kgwedi ya Phukwi ka ngwaga o o leng. Go tshwanetse gore go nne madi a a ka dirisiwang go duela go lokolola ga diteko tsa mmu, go baakanya maemo a mmu, go laola mefero ya nako ya mariga mme morago ga moo ditokelelo tse dingwe tsotħe tse di tlhokwang. Go bothokwa go tlhaloganya gore go baakanya maemo a mmu go tlaa nna le ditswamorago mabapi le kgono ya dijwalwa tse di tlaa jwalwang. Nnetefatsa gore fa kalaka e dirisiwa, go ka se nne le ditswamorago tsa go senya dijwalwa tse di tlaa jwalwang.

TLHOTLHWA YA DITOKELELO

Go na le maemo a ka gale a a ka dirisiwang go balabala tlhotlhwa ya ditokelelo.

Peo: Tlhotlhwa ya peo ya disonobolomo le disoya e rulagantswa botoka fela. Disonobolomo di ka jwalwa ka palo ya dimela gare ga 30 000 le 45 000 ya dimela mo heketareng, mme buisana pele le morekisi wa peo yo o modirisang. Ka thuso ya gagwe mofuta o o dirisiwang, palo ya dimela ka heketara le tlhotlhwa ya peo e ka rulagangwa. Fa go jwalwa disoya, eletsa go bona palo ya dimela e e ka nnang 250 000 go 500 000 ya dimela ka heketara ka kgono ya go naya bokana bo bo ka nnang 400 000 ka bontsi mo kgaolong e pula e nang ka go lekana.

Monantsha: Tlhotlhwa ya monontsha ga e botoka go balabalwa mme e ka kgona. Thulaganyo ya Monontsha ya Aforikaborwa (The Fertiliser Association of Southern Africa) e tlħola e gatsisa dipalo tsa bokana ba monontsha o o gogiwang ke mofuta mongwe le mongwe wa dijwalwa. Lebelela **Lenaneo la 2** (mo tsebeng ya 5) go bona bokana ba tlosa ya kotlo ba dijwalwa tse di farologaneng. Bothokwa ba kotlo ba dimela (kg/ha) ba disonobolomo mo mmung o o motlhaba le mokata ka mmopa o o leng boleggolo ba 15% go 20% bo supiwa ke **Lenaneo la 3** (mo tsebeng ya 5). Ka kitsa e o e tshotseng e buisana le morekisi wa monontsha mme balabala bokana ba monontsha bo bo tlħokiwang le tlhotlhwa ya teng. Data ya jaanong ya diteko tsa mebu tse di amogetweng e tlaa go thuso gagolo mme go balabala go go siameng go ka rulagangwa ka tshwanno.

Dibolayamefero le dibolayadisenyi: Lenaneo la dibolayamefero le dibolayadisenyi la gago le tlaa farologana go ya le mofuta wa disonobolomo le disoya tse o di jwalang. Fa mofuta wa Clearfield Plus o jwalwa lenaneo le tlaa farologana go ya le la mofuta wa seemo. Fa mofuta o o tlaa jwalwang o tlhophilwe, bitsa morekisi wa dibolayamefero le dibolayadisenyi wa gago gore a tie ka kitsa ya gagwe go swetsa gore o dirise lenaneo lefe la go laola mefero le disenyi. Ka thuso ya gagwe o tlaa kgona go nna le tħupetso e e siameng ya gore lenaneo le le tlaa dirisiwang le tlaa ja madi a makana kang. Le fa e le mofuta ofe le ofe wa dijwalwa, lenaneo la go laola mefero le tshwanetse go thibela go simolola ga go tlħoga ga mefero ka gore mefero ka dinako tsotħe e tlaa tħisa kgattelelomorago go dijwalwa tsa gago.

Tisele le tiro ya go baakanya: Tlhotlhwa ya tisele le tiro ya go baakanya le yona e ka balabalwa ka bonneta. Ka tlwaelo tisele ya go uma ka go dirisa mekgwa e e tlwaetsweng e dirisiwa e le dilitara tse di ka nnang 75. Dirisa tlhotlhwa ya mafura jaaka e ntse mme o tlaa nna gaufi le bonneta ba tlhotlhwa e o e tlħokang. Ka dinako tsotħe go na le tsamaelano ya tlhotlhwa ya tisele le tlhotlhwa ya tiro ya go baakanya le go tlħokmela. Fa o kopantsha gape 10% go tlhotlhwa ya mafura ya gago go tshwanetse go nna gaufi le tlhotlhwa ya go baakanaya le go tlħokomela e e tlħokwang. Ditshenyegelo tse dingwe jaaka tsa go rulaganya, tsa dikonteraka le tsa inšorense le tsona di tshwanetse go kopantsha.

Pharologano gare ga lotseno le ditshenyegelo tse di tlħamaletseng ke moratogotlhe wa thobo. **Lenaneo la 1** le supa moratogotlhe o o

Kgaolo ya bophirima						
	Mmidi wa BT			Disonobolomo		
Letlhomeso la tlhotlhwa ya moumi la masimo a a sa nosetswana	R3 200			R8 000		
Tlhotlhwagare ya Safex (R/t), Phukwi 2021 (Mmidi)/ Mopitlwé 2021 (Disonobolomo)	R2 946			R7 746		
Bokaba ba thobo bo bo eletswang (t/ha)	3,0	4,0	4,5	1,25	1,50	1,75
Tlhotlhwa ya morato wa go uma (R/ha)	R8 838,06	R11 784,08	R13 257,09	R9 682,53	R11 619,03	R13 555,54
Maemo a ditshenyegelo tse di tlhamaletseng (R/ha)						
Peo	R980,44	R980,44	R1 089,38	R502,71	R502,71	R502,71
Monontsha	R1 586,60	R2 115,47	R2 379,91	R987,00	R1 153,11	R1 243,58
Kalaka	R176,49	R176,49	R176,49	R176,49	R176,49	R176,49
Mafura	R1 066,65	R1 106,42	R1 126,31	R892,36	R906,06	R919,75
Go baakanya	R727,83	R735,71	R739,64	R625,82	R627,79	R629,76
Dibolayamefero	R935,51	R935,51	R935,51	R197,60	R197,60	R197,60
Bolaodi ba disenyi	R405,47	R405,47	R405,47	R48,83	R48,83	R48,83
Inšorense ya go lokela	R346,30	R461,74	R519,45	R142,75	R171,30	R199,85
Go rulaganya tlhaka	R634,11	R706,06	R753,18	R229,45	R244,17	R254,28
Konteraka ya go roba	R570,00	R570,00	R570,00	R470,00	R470,00	R470,00
Inšorense ya dijwala	R79,93	R106,58	R119,90	R145,03	R174,04	R203,04
Go gasetsa ka sefofane	-	-	-	-	-	-
Badiredi ba ba thapiwang	-	-	-	-	-	-
Tsalo ya madi a go uma (R/ha)	R369,09	R410,97	R438,40	R209,90	R223,37	R232,62
Tlhotlhwa e e tlhamaletseng ka bogolthe ya ditshenyegelo (R/ha)	R7 878,42	R8 710,85	R9 253,63	R4 627,94	R4 895,47	R5 078,51
MERATO/ha pele ga ditshenyegelo tsa go rekisa le tsa go feleletsa (R/ha)	R959,64	R3 073,23	R4 003,46	R5 054,59	R6 723,56	R8 477,02
Kaolo ya botlhaba						
	Mmidi wa BT			Disoya		
Letlhomeso la tlhotlhwa ya moumi la masimo a a sa nosetswana	R3 200			R7 800		
Tlhotlhwagare ya Safex (R/t), Phukwi 2021 (Mmidi)/ Mopitlwé 2021 (Disonobolomo)	R2 904			R7 740		
Bokaba ba thobo bo bo eletswang (t/ha)	4,5	6,0	7,0	1,75	2,00	2,50
Tlhotlhwa ya morato wa go uma (R/ha)	R13 068,90	R17 425,20	R20 329,40	R13 544,69	R15 479,64	R19 349,55
Maemo a ditshenyegelo tse di tlhamaletseng (R/ha)						
Peo	R1 828,57	R2 351,01	R2 873,46	R1 155,96	R1 155,96	R1 155,96
Monontsha	R2 550,03	R3 361,89	R3 903,13	R2 100,98	R2 364,21	R2 364,21
Kalaka	R233,50	R233,50	R233,50	-	-	-
Mafura	R935,69	R995,35	R1 027,62	R836,60	R850,30	R870,18
Go baakanya	R743,37	R755,77	R764,03	R559,50	R561,57	R565,70
Dibolayamefero	R1 457,49	R1 457,49	R1 457,49	R1 323,87	R1 323,87	R1 323,87
Bolaodi ba disenyi	R889,64	R889,64	R889,64	R372,72	R372,72	R372,72
Inšorense ya go lokela	R227,42	R303,23	R353,77	R223,94	R255,94	R319,92
Go rulaganya tlhaka	R741,94	R872,03	R972,27	R275,36	R289,99	R298,47
Konteraka ya go roba	R570,00	R570,00	R570,00	R680,00	R680,00	R680,00
Inšorense ya dijwala	R438,01	R584,02	R681,35	R432,29	R494,04	R617,55
Go gasetsa ka sefofane	-	-	-	-	-	-
Badiredi ba ba thapiwang	-	-	-	-	-	-
Tsalo ya madi a go uma (R/ha)	R534,76	R628,52	R700,78	R386,64	R407,18	R419,10
Tlhotlhwa e e tlhamaletseng ka bogolthe ya ditshenyegelo (R/ha)	R11 150,42	R13 002,44	R14 427,04	R8 347,86	R8 755,77	R8 987,68
MERATO/ha pele ga ditshenyegelo tsa go rekisa le tsa go feleletsa (R/ha)	R1 918,48	R4 422,76	R5 902,36	R5 196,82	R6 723,87	R10 361,87

Kgwebo ya gago e tlhoka ditshwetso tse DI SIAMENG

GO SWETSA KE TIRAGALO E RE E DIRANG KA LETSATSI LE LENGWE LE LE LENGWE. BALEMIRUI BA NTSE BA TLHASELWA KA GO TSWELELA KE DINTLHA TSE DI TLHOKANG DITSHWETSO GAPE LE GAPE. GO SWETSA GO SUPA GO TLHOPHA GARE GA DINTLHA TSE DI FAROLOGANENG TSA DITIRAGALO, MO GAPE GO KA NNA GO SWETSA GO SE DIRE.

Go tioga mo maemong a ditiragalo tsa kgwebo go swetsa ke ntlhanngwe ya ditiragalo tsa bolaodi e e gatelelang ditiragalo tsa bolaodi go dirwa jaaka go loga maano, go rulaganya tsamao ya ditiragalo, go dirisa maano le go laola tiriso ya maano. Mongwe le mongwe o batla go bona poelo ya madi e e lekaneng mme ditiragalo tsa rona di tlhotheletsa kgono ya go bona poelo ya dikgwebo tsa rona.

KGATO-KA-KGATO

Ka go dirisa mokgwa wa go tswelela ka kgato-ka-kgato go ka go tshegetsa ka tiragalo ya go swetsa. Mokgwa o o ka dirisiwa go swetsa go ya le tiragalo e e seng bokete ga gothe mme tota le mabapi le swetsa go ya le tiragalo e e tseneletseng tota. Go oketsa kgono ya gore o ka swetsa ka tshwanno.

1. Supa bothata/tlhaselo/tshono mme rulaganya o bo o tlhalosa se o se supileng ka go tsenelela. Fa o supile bothata sentle, o setse o tsweletse ebole o le gaufi le kwa o yang teng. Kopantsha dintlha tse di botlhokwa tse di tsamaelanang mabapi le kgang e e tshwanetseng go rarabolola ka tshwanno. Go botlhokwa go farologana gare ga mathata 'a mannye' le 'a magolo'. Gantsi, nako e ntsi le kgono e e tseneletseng e dirisiwa go leka go rarabolola mathata a mannye a a se nang tlhotheletsa e kgolo mabapi le ditiragalo tse di leng botlhokwa mo polaseng.

2. Phutha kitso. Phutha data, kitso, maemo le thuto e e tshwanetseng ka bontsi jaaka o ka kgona go kgona go rarabolola bothata. Bontsi ba kitso e o e phutang bo tlaa go thusa go rarabolola bothata ka tshwanno ka go swetsa ka kelotlhoko le kgono.

Marius Greyling, Mokwadi wa Pula Imvula. Romela emeile go mariusg@mrgacc.co.za

3. Rulaganya ditthaloso tse dingwe. Dirisa kitso e e tshwanetseng go tlhabolola ditthaloso tse dingwe go rarabolola bothata. Eleletsa dikakanyo tsa gago ka go se rulelwé ke mekgwa e o e tlwaeletseng jaaka e setilwe. Tsweleletsa dikakanyo le fa tota o makala fa o lemoga gore ditiragalo tse o di akanyang di ka se kgone go direga. Se tlogele leano fela kwa ntle ga go sekaseka ntlha e o e nagang pele. Balaodi ba bantsi ba kgonne go rulaganya ditthaloso tse di siameng tota ka gore ga ba a thibelwa ke tse di lebegang gore di ka se kgone ka nako ya go direga. Ntlha e nngwe e e bothhokwa ke go tlota ka ditiragalo tse dingwe le batho ba bangwe go bona gore bona ba a reng. Thuso e e ka dirisiwang: Ka dinako tsotlhe leka go tlhabolola ditthaloso tse tharo tse dingwe tse o ka di dirisiang.

4. Lekalekantsha ditthaloso tse dingwe. Lebelela dintlha tsa go tlhalalala le tsa go fosa tsa tlhaloso e nngwe le e nngwe ka kelotlhoko – mme ka dinako tsotlhe se labale tekanyetso ya madi a gago.

5. Swetsa. Ke tlhopho e o e dirisang gare ga ditthaloso tse o di rulagantseng. Gantsi ke kgato e e bokete mabapi le go swetsa ka gore go tlhopho tiragalo e e gaisang tse dingwe gantsi ga go botoka go e bona fela jalo. Gape, ditshwetso gantsi di na le ditswamorago tse di tsamaelanang le bokamoso, jalo go raya gore go na le diphatsha.

6. Dirisa tse di swetswang. Tlhopho ya tlhaloso e e siameng go feta tse dingwe e ka se nne le ditswamorago tse di pahalang tse dingwe fa tlhopho eo e sa dirwe ka go tlhotheletsa batho ba ba e tsweleletsang le go baakanya didiriswa tse di tshwanetseng go dirisiwa. O tsere nako le kgono go swetsa go dira tiragalo ka mokgwa o rileng, go reng o sa e diris?

7. Tlhotlhafatsa tiriso. A o kgonne? A o ka bo o dirisitse mokgwa o mongwe? Tiriso e tshwanetse go sekasekwa ka nako ya go diriswa mme le morago ga go diriswa fa o fetse go e dirisa. Balaodi gantsi ga ba ele tlhoko kgato e ya mafelo e e bothhokwa thata ka go lekana. E dire mme o sekaseke tiriso ya tshwetso ya gago – ke mokgwa o le nosi wa go amogela maitemogelo a o ka a dirsang gape le gape. Sekaseka tiriso ya gago go itse gore tshwetso ya gago e siame kgotsa nnyaa. Fa o sa dire jalo, dikgono tse di siameng tota di latlhegilwe mme o ka se kgone go dirisa diphethogo go ithuta mabapi le dikgono le diphoso tsa maabane.

Go swetsa go tlhotheletswa ke maitemogelo, kgono ya gago, tse o di rutlweng, maikaelelo a gago mabapi le diphatsha, maemo a bokana ba madi a gago le tekanyetso ya gago, nako e o e dirisang go rarabolola bothata, didiriswa tse di leng teng, mme le go nna teng ga data e e ka tshepiwang le kgono ya go e dirisa. Dintlha tse di tlaa go gatelela go dirisa kakanyo ya gago go bona tshwetso e e siameng.

Dikgato tse di ka dirisiwa go swetsa mabapi le se sengwe le se sengwe kwa ntle ga bokana ba ntlha kgotsa tlhaselo e e lebelelwang mme tota le kgatelelo ya yona. Itse gore tshwetso e nngwe le e nngwe e o e rulaganyang, kwa ntle ga boima ba yona e tlaa nna le tlhotheletsa mabapi le kgwebo ya gago, tota mabapi le maemo a madi a gago.

Gakologelwa: Kgwebo e e kgongang e tlhoka ditshwetso tse di tlhamletseng tse di siameng tse di tshwanetseng go rulagangwa ka dinako tse di latelanang gape le gape jaaka go ka kgonegwa. ■

Pharologano gare ga ditshwetso tse di siameng le tse di sa siamang ka nako ya go uma e ka bonwa sentle mo sekaong se.

KGWEDI YA MORANANG KE NAKO E E SIAMENG GO ATLHOLA DIKGONO KGOTSA DITLHOKEGO MABAPI LE BOLAODI KGOTSA DINTLHA TSA GO UMA TSE DI TSAMAE LANANG LE GO JWALWA GA MMIDI GA GAGO KA NAKO YA GO UMA YA 2020/2021. DIJWA-LWA TSA GAGO FA GONGWE DI SETSE DI ROBILWE KGOTSA DI LE MO MAEMONG A GO ROBJWA, MME JALO TSHEKA-TSHEKO E E TSHWANANG GO TOKAFATSA DITIRAGALO TSA PELE-GA-GO-JWALA, TSA GO JWALA, TSA GO MELA, TSA GO TLHAMALATSA TIRISO YA PEO LE DIKGAOLO TSE DI FAROLOGANENG TSA THOBO LE YONA E KA FETSWA.

DINTLHA TSE DINGWE TSE DI LENG BOTLHOKWA KE TSEO:

Tseno ya madi ya bogongwe ya dijwalwa le tlhotlhwa

Ditebelelopele mabapi le mmidi ka Phukwi 2021 mo Safex di supa gore tlhotlhwa e e ka bonwang e ka nna R3 400 ka tono. Go goga bogare ba pharorologanyo ya tlhotlhwa ya thwalelo, tlhotlhwa 'ya bojaanong' kgotsa 'ya mo patleng' e e fiwang ke ko-opo ya gago e ka nna mo tikologong ya R2 900/t to R3 000/t. E ka nna tlhotlhwa e siameng tota.

O tshwanetse go rulaganya tshekatsheko ya bokana ba kumo e o ka e bonang e e tseneletseng. Mokgwa o o tseneletseng go tlhalositswe mo kgatisong ya Lwetse ya 2020 ya *Pula Imvula*. Botsa ba ba rekang mmidi wa gago gore o ka amogela tlhotlhwa e kana kang. Ka go dirisa tekatekanyo ya gago ya bokana ba kumo e o ka e bonang mme le tlhotlhwa e e ka bonwang maemo a bogongwe ba teso ya madi bo bo ka bonwang bo ka dirisiwa go loga maano mabapi le ditokelelo le ditshenyegelo tsa nako ya go jwala ya ngwaga wa 2021/2022.

Togamaano mabapi le go uma – go busetsa motheo wa nnete

Tlhotlhafatsa kgono ya gago ya go baakanya masimo a gago, kwa ntle ga mokgwa o o dirisiwang go a baakanya, le fa e le go lema jaaka go le tlwaelo kgotsa fa go dirisiwa lenaneo la go fetola mmu gannye fela. Ipotse potso gore a o jwetse ka nako e e tshwanetseng ka go dirisa mofuta o o tshwanetseng mme wa bona palo ya dimela e e neng e logetswe maano. Palo ya dimela go tsamaelana le mofuta o o jwalwang e bothhokwa tota gore go kgonwe go robjwa seako se sengwe se segolo le se sengwe se segolobogare gape mo semeleng sa mmidi se sengwe le se sengwe. E le sesupetso, palo ya dimela tse di ka nnang 20 000 mo heketareng e le nngwe ka diako tse di nang boima bo bo leng digeramo tse 180 le e nngwe gape ya boima bo bo leng digeramo tse 120 mo semeleng se sengwe le se sengwe e ka naya tlhaka e e leng 6 t/ha. Go ntse jang mo masimong a gago?

Richard McPherson, mokwadi wa Pula Imvula. Romela emeile go richard@agrimetrix.co.za

Monontsha

Fa o rulaganya go lekalekana ga bokana ba kumo mo masimong a gago ka kgwedi ya Moranang kgotsa morago ga nako eo ka dinako tsotlhe sekaseka maemo a botala bo bo tseneletseng mme le ditshupetso tse dingwe tse di ka dirisiwang go rulaganya tekatekano ya gago jaaka maemo a bokana ba naiterojene, sebbole, potasiamo le difosofate. Swetsa gore a lenaneo la gago la tiriso ya monontsha le ka tokafatswa. Bonnye ba 15 kg go 20 kg ba naiterojene (N), 3 kg go 5 kg ba fosofate (P) ka tono ya tlhaka e e ka bo-nwang bo tshwanetse bo dirisitswe. Ka mokgwa wa go na ga pula, balemirui ba bangwe ga ba a kgona go lokela monontshathoko wa naiterojene jaaka go ne go tlhokegwa. Bona gore a o loketse go feta kgotsa o loketse go sa lekana go ya le bokana ba tlhaka e e ka bonwang.

Bolaodi ba mofero le disenyi

Sekaseka kgono ya lenaneo la gago la go tlhagola le go dirisa dikhemikale.

- A tse di dirisitsweng di kgonne go fokotsa kgotsa go tlosa mefero?
- A kgono ya go dirisa sediriswa sa ka sa go gasetsa e lekane go gasetsa dijwalwa tsa ka ka ngwaga o fa pula e na ka bontsi?
- A go laola ga disenyi tse di senyang dimela tse dinnye mme le tse di senyang diako go dirisitswe ka nako e e tshwanetseng?

BOKHUTLO

Go oketsa dintlha tsa go uma tse di filweng fa godimo lebelela le dintlha tse dingwe tsotlhe tse di tsamaelana le go uma mme tota le morato wa tirisomadi ka bogothle fa o loga maano a go reka inshorensen ya dijwalwa, go roba tlhaka, go rekisa tlhaka le go baakanya didiriswa tsa gago le tse di ka hiriwang ka tsela e e tlhamaletseng. Go thusa go oketsa tokafatso ya togomaano le bolaodi ba go uma tlhaka ka dinako tse di ka latelang. Tsweetswi, lebelela diathikele tsa pele mo *Pula* go bona ditshupetso tse dingwe gape, tse di kwadilweng ke bakwadi ba bangwe ba bantsi, go tsamaelana le dintlha tse di leng bothhokwa tsa go uma fa go tlhokegwa. ■

Disonobolomo le didisoya...

elelwang wa disonobolomo le mmidi mo ditekanyetsong ka bokana ba kumo bo bo farolganang mo dikgaolong tsa go uma tsa kwa bophirima le tsa kwa bothhaba. Le naya khutshwafatso ya ditshenyegelo tse di tlhamaletseng. Balemirui ba ka dirisa sekao se go balabala tlhotlhwa le moratogotlhe wa mmidi, disoya le disonobolo tsa bona. Gakologelwa gore fa moratogotlhe o le wa kganetso, bogongwe ba gore thobo e tlaa nna e e siameng bo a fokotseg. Lebelela maemo a ditshenyegelo gape mme dirisa diphethogo.

2

Palo ya bokana ba kotlo e e gogwang ke mmidi, disonobolomo le didisoya.

Mofuta	Tlhosya kotlo ka tono ya tlhaka e e bonwang (kg)		
	Tlhaka	Semela ka bogothle (tshwang/tshilo)	
	N	P	K
Mmidi	15	3	4
Disonobolomo	25,8	1,9	8,5
Didisoya	60	7	19

3

Botlhokwa ba kotlo ya semela (kg/ha) mo mmung wa mofuta wa motlhaba le mokata ka mmop o o leng bolegolo ba 15% go 20% go uma disonobolomo ka bokana ba tlhaka fa di jwalwa.

Kotlo ya dimela	Ka 1 t	Ka 1,5 t	Ka 2,5 t
Naiterojene (N)	10 kg	20 kg	60 kg
Fosoforo (P) 15 mg/kg - 20 mg/kg (Tsamaelano)	7 kg - 9 kg	10 kg - 12 kg	16 kg - 21 kg
Potasiamo (K) 60 mg/kg	7 kg	10 kg	18 kg

Bolaodi bo botlhokwa

GO KGONA GO BONA POELO YA MADI KA DIOKETSANAMA

MAIKAELO A GO IMAFATSHA DIKGOMO KE GO BONA POELO YA MADI E E LEKANENG. DINAMNE TSA MO POLASENG KGOTSA TSE DI REKIWANG DI KA IMAFATSHWA KA GO DIRISA DIOKETSANAMA. BALEMIRUI BA BA DIRISANG BOLEMIRUI KA BONNYE BA KA OKETSA NAMA YA DIKGOMO MO MASAKANENG KGOTSA MO DIKAPENG TSE DINNYE KA GO DIRISA DIJO TSE DI REKIWANG KGOTSA TSE DI UNGWANG MO DIPOLASENG TSA BONA JAAKA MMIDI, DISOYA LE FURU.

Mabaka a a farologaneng a le mane a a tlaa tlhotlheletsang kgono ya go bona poelo ya madi fa go dirisiwa booketsanama ke:

- tlhotlhwa ya dinamane tse di kgwileng kgotsa dikgomo;
- tlhotlhwa ya dijo;
- tlhotlhwa ya dikgomo fa di rekisiwa; le
- kgono ya dikgomo jaaka e tlhatlheletswa ke bolaodi.

Lenaneo la 1 le supa tlhotlhwa jaaka e le mo kgaolong ya tiragalo ya booketsanama. Bolaodi ba booketsanama bo tlhotlheletsa kgono ya go bona poelo le kgono ya dikgomo ka ntlaa ya tiriso ya dijo, koketso ya boima ba dikgomo le boitekanelo ba dikgomo. Maikaelelo a fa go dirisiwa booketsanama a a tlaa tlhotlheletsang kgono ya booketsanama go bontsha poelo e e lekaneng e supiwa mo **Lenaneo la 2**.

BOEKONOMITHEO BA BOOKETSANAMA

Go balabala maemo a bokana ba poelo ya madi e e ka bonwang fa go dirisiwa booketsanama go rulagantswe mo moratotlhawa, moratodijo le ditshenyi tse dingwe. Moratotlhawa o supa pharologanyo gare ga tlhotlhwa ya go reka le tlhotlhwa ya go rekisa dikgomo o o tlhotlheletsang ke go fetoga ga tlhotlhwa ya nama ya kgomo, mme le koketso ya maemo a setoto ka ntlaa ya mofuta wa dijo tse di dirisiwang. Moratodijo ke poelo ya madi kgotsa tatlhego ya madi e e bonwang fa go dirisiwa booketsanama ka ntlaa ya koketso ya boima ba dikgomo di ntse di phela go tsamaelana le tlhotlhwa ya dijo tse di jewang. Dijo tsa maemogodimo tse di rekiwang ka tlhotlhwa e e tshwanetseng, bolaodi bo bo tshwanetseng, le tiriso ya ditlhotlheletso tsa go gola di ka tokafatsa moratodijo mme go ka bonwa koketso ya nama e e gaisang. Ditshenyegelo tse dingwe di ka nna jaaka go duela tlhotlhwa ya bottabelo le ditatlhego tse dingwe, thwalo, tsalo ya madi a a dirisiwang, tuelo ya tiro le tlhotlhwa ya ditsamaiso tse dingwe, tlhotlhwa ya go tshwara, tlhotlhwa ya go tshegetsa boitekanelo ba dikgomo le tlhotlhwa ya tse di swang.

Baumi ba mmidi ba ba dirisang dinamane tse di kgwileng tsa mo dipolaseng tsa bona ba tshwanetse go swetsa gore a ba batla go rekisa dinamane le mmidi kgotsa ba batla go dirisa mmidi go otla dinamane. Ka tlwaelo dijo tse di dirisiwang go jesa dinamane mo booketsanameng di ka nna 73% ya mmidi, 12% ya ditlholtlhero, le 15% ya se se oketsang nama go tsenelela, e le sekao Beef fat 33 ya Molatek kgotsa SB 100 ya Voermol. Ka tlwaelo namane ya boima ba 230 kg e e golang go filha 460 kg e tlaa ja dijo tse di leng boima bo bo ka nnang 1 380 kg mo matsatsing a le 150.

SEKAO SA GO BALABALA TLHOTLHWA

Ka tlwaelo re bona morui wa dikgomo ka namane e e kgwileng ya boima bo bo leng 230 kg ka tlhotlhwa ya R38/kg. Fa go solo felwa gore koketso

**Dr Linde du Toit, motlhatlheledikgolo:
Lefapha la Dithuto tsa Diphologolo
le Gareganaga kwa Yunibesiti ya
Pretoria le Pietman Botha, moekonomi
wa bolemirui. Romela imeile go
pietmanbotha@gmail.com**

1

Thulaganya ya tlhotlhwa ya dioketsanama.

Mabaka a a tlhotlheletsang tlhotlhwa ya dioketsanama	Bolekgolo ba bogothle ba tlhotlhwa
Tlhotlhwa ya dikgomo	61%
Tlhotlhwa ya dijo	28,6%
Digape	8,9%
Thwalo	0,7%
Tse di swang	0,8%

Motswedie: SAFA, 2019

2

Paka ya kakaretso ya dioketsanama ka bophara.

Lebaka	Paka
Boima ba go simolola	220 - 240 kg
Bogare ba bokana ba dijo tse di jewang ka letsatsi	10 - 12 kg/letsatsi
Bogare ba bo boima bo oketsegang ka letsatsi (ADG, kg/letsatsi)	1,5 - 2 kg/letsatsi
*Tiriso ya dijo	5:1 go 6:1
Palo ya matsatsi a go jewang dioketsanama	matsatsi a le 90 - 150
Boima bo bo tlhokegwang	460 kg
**Bolekgolo ba nama (bogare)	49%
**Bolekgolo ba nama (bofelo)	56% - 60% (bogare: 58%)
Tse di swang	<1%

**Tiriso ya dijo ke bokana ba dijo tse di dirisiwang (kg) go naya kilogramo e le 1 ya boima fa kgomo e ntse e phela*

***Bolekgolo ba nama bo supa boima ba setoto morago kgomo e tlhabilwe*

ka bolekgolo e ka nna 58%, go tlaa re morui a ka bo a rekisitse setoto ka tlhotlhwa e e leng R65,52/kg fa tlhotlhwa ya setoto sa A2/A3 se tlisa tlhotlhwa e e leng R50,50/kg. Go supa moratotlhawa o o fokotsegileng.

Moratodijo o balabalwa e le lotseno la madi la koketso ya boima ba setoto godimo ga ditshenyegelo tsa madi go oketsa boima ba setoto. Ka boima ba bofelo ba 451kg, koketso ya boima ba setoto e e bonweng ka nako ya matsatsi a a nnang 130 mo booketsanameng e ka nna 128,20 kg. Ka go dirisa tlhotlhwa ya setoto sa A2/A3 lotseno la madi le le tliswang ke setoto ka tlhotlhwa e e leng R50,50 kg lo ka nna R6 474,10.

Tlhotlhwa ya dijo tse di dirisiwang go bona koketso ya boima ba setoto e balabalwa ka go dirisa bokana ba boima bo bo oketsegang ka nako

3

Tshantshwanyo ya kgono ya dioketsanama go naya poelo ya madi.

	SEEMO SA A Molatheo	SEEMO SA B Tlhotlhwa ya dinamane tse di kgwileng e godimo thata	SEEMO SA C Bokana ba sephetho ba tlhotlhwa ya dijogo ya le moratogotlh	SEEMO SA D Bokana ba sephetho ba koketso ya tlhotlhwa ya nama ya kgomo go ya le moratogotlh
Boima ba go simolola (kg)	230	230	230	230
Koketso ka letsatsi (kg)	1,7	1,7	1,7	1,7
Palo ya matsatsi a dijo di dirisiwang	135	135	135	135
Bokana ba nama ka %	58	58	58	58
Maemo a tiriso dijo (FCR)	6:1	6:1	6:1	6:1
Bokana ba dijo tse di dirisiwang (kg)	1 380	1 380	1 380	1 380
Tlhotlhwa ya dijo tse di dirisiwang (R/t)	R3 800	R3 800	R5 000	R3 800
Tse di swang (%)	1	1	1	1
Boima ba bofelo (kg)	460	460	460	460
Boima ba setoto (kg)	267	267	267	267
Tlhotlhwa ya ditoto tsa A2/A3	R48	R48	R48	R55
Tlhotlhwa ya dinamane tse di kgwileng	R25	R38	R25	R25
Tlhotlhwa ya go tshwara (R/calf)	R95	R95	R95	R95
Tlhotlhwa ya dinamane tse di kgwileng	R5 750	R8 740	R5 750	R5 750
Tlhotlhwa ya dijo (R/namane)	R5 244	R5 244	R6 900	R5 244
Lotseno lwa madi (R/namane), ka go tlosa 1% ya tse di swang	R12 678,84	R12 678,84	R12 678,84	R14 538,15
Moratogotlh	R1 598,84	-R1 391,16	-R57,16	R3 449,15

ya go gola, tiriso ya dijo le tlhotlhwa ya dijo tse di jewang. Jalo, tlhotlhwa ya dijo e tlaa balabalwa e le 221 kg (koketso ya boima) x 6 e le maemo a tiriso dijo (FCR ya 6:1) x R3,80 (tlhotlhwa ya dijo/kg) = R5 038,80. Go tlaa supa moratodijo o o leng R1435,30.

Moratogotlh jaanong o ka balabalwa ka go dirisa tlhomamiso e e late-lang: (moratotlh + moratodijo) x lebaka la tatlhiegelo le ditshenyegelo tse dingwe jaaka go tipa le go naya dithhare mo go ka nnang R100 ka namane e nngwe le e nngwe. Lebaka la tatlhiegelo le balabalwa ka go dirisa bolekgolo ba tse di suleng (fa bolekgolo ba tse di suleng e le 1% lebaka la tatlhiegelo le tlaa nna 0,99).

Mo seemong sa fa godimo, moratogotlh o tlaa supa tatlhiegelo ya R562,72 ka namane e nngwe le e nngwe. Go balabala moratonnnete, ditshenyegelo tse dingwe le lotseno lo lo tliswang ke kgaolo ya setoto ya bothlano (letlalo le mateng) di tshwanetse go kopantshwa. **Lenaneo la 3** le naya dikao tse nne ka tlhotlhwa e e farologaneng ya dinamane tse di kgwileng, tlhotlhwa ya dijo le tlhotlhwa ya setoto.

Diemo tse di supa kgono ya go fetoga ya poelo ya madi e e ka bonwang ka go dirisa booketsanama. Go ya le kitso e e fiwang mo Lenaneo la 3 moratogotlh wa diemo tse di farologaneng o ka fetoga. Go bothlkwa go se duele go feta fa go rekiwa dinamane tse di kgwileng. Badirsi ba dioketsanama ba tshwanetse go netefatsa gore tlhotlhwa ya dijo e se nne godimo go feta. Gape ba tshwanetse go ela tlhoko badirisi ba nama

go kgona go bona tlhotlhwa e e botoka. Mabaka a, a tlaa tlhotheletsa maemo a moratogotlh gagolo.

Ba ka dira jaaka buka e supa, ke go re ka tshwanno, mme fa dijo tse di fiwang dinamane di se na kgono ya go di godisa ka tshwanno, poelo ya madi e tlaa gatelelwla tlase. Maemo a dinamane tse di dirisiwang a bothlkwa thata mme a tsamaelana le bokana ba madi a booketsanama bo ka a tlisang – dikgomo tse di golang ka bonako ka go dirisa dijo ka tshwanno di tlaa tlhoka phokotsa ya dijo mme di tlaa nna mo booketsanameng palo ya matsatsi e e fokotsegang go bona boima ba bofelo bo bo tlhokwang.

Melawana e mengwe

- Tlhotlhwa ya dinamane tse di kgwileng e tshwanetse go nna tlase ga 65% ya tlhotlhwa ya setoto, ka tlhotlhwa ya setoto go ya le tlhotlhwa ya nama ya kgomo ya <0,55.
- Go kgona go godisa namane mo booketsanameng, kilogeramo e le 1 ya setoto e tshwanetse go lekana le tlhotlhwa ya mmidi o o leng 14 kg. Tsamaelano ya mmidi: nama ya kgomo e e leng 14:1 go ya godimo e siame.
- Moratodijo o tshwanetse go siame.
- Moratotlh o siameng o siame mme gantsi ga o a siama.
- Tse di swang go tshwanetse go fokotswa go nna tlase ga maemo a. <0,8%. ■

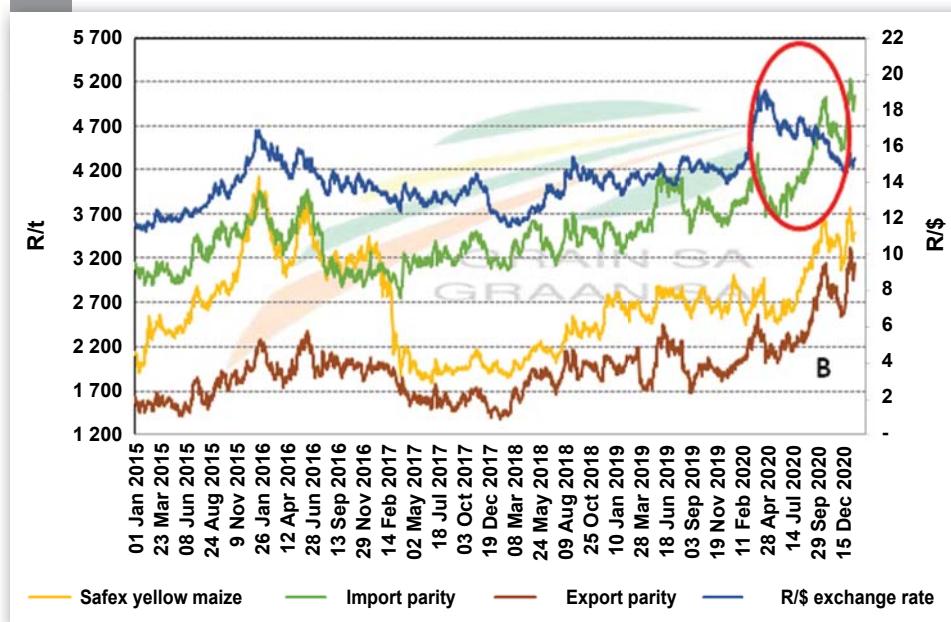
Kgaolo ya 2 Jaaka MAKHETE YA MMIDI e dira

ATHIKELE E KE YA BOBEDI YA DIKGAOLO TSE NNE TSE DI LEKANG GO RARABOLOLA MABAKATHEO A A TLHOTLHELETSANG MAKHETE YA MMIDI. RE TLAA LEBELELA DIPHETHOGO TSA TLHOTLHWA MABAPI LE MABAKATHEO JAAKA MAEMO A KAKANYO LE TLHOTLHWA KA BOPHARA MO LEFATSHENG.

Tlhotlhwa ya mmidi mo Aforikaborwa ka tlwaelo e tlhotleletswa ke tlhotlhwa ya mmidi ya mo lefatsheng ka bophara, maemo a kakanyo, maemo a thoto le bokana ba thobo ya mmidi ya mo gae. Ka ntla ya pharologano ya tlhotlhwa ya kwa USA mabapi le ya mmidi wa mo gae, pharologano ya tlhotlhwa e tshwanetse go lekalekantsha go emela dipharologano ya dilo jaaka maemo a kakanyo le tlhotlhwa ya thwalo. Jalo o dumela tshwantshwanyo ya tlhotlhwa. Tlhotlhwa e e lekalekantsweng e bitswa tlhotlhwatshupetsotso mme e balabalwa go ya le ntlhatlhomamiso, e e leng ya Randfontein fa e rekrekisa mo Safex.

1

Tlhotlhwa ya mmidi o mosetla ya USA fa e foloswa kwa Randfontein.

Motswedie: Grain SA

Ikageng Maluleke, Raitsholelo wa Bolemi, Grain SA. Romela emeile go ikageng@grainsa.co.za

Phethogo ya tlhotlhwa ya tlhaka e fetoga gare ga dintlha tse pedi tsa "phelelo", thomeloteng le thomelontle le dintlha tsa go lekalekantsha. Mo Lenaneo la 1 go supiwa tlhotlhwa ya go lekalekantsha ya thomeloteng, e e tlhongwang e le ya magodimo. Go ntse jalo fa tlhotlhwa ya mmidi o o thomeloteng e le tlase ga tlhotlhwa ya mmidi o o rojwa mo gae, ke go re ba ditshilo ba kgona go reka mmidi ka tlhotlhwa e e kwa tlase kwa ntle ga Aforikaborwa. Tlhotlhwa ya go lekalekantsha ya thomelontle, e e tlhongwang e le ya matlase, e bonwa fa tlhotlhwa ya mmidi wa mo gae e

kgona go tsamaelana le tlhotlhwa ya mmidi mo lefatsheng ka bophara. Ka mafoko a mangwe, baumi ba kgona go rekisa mmidi kwa ntle ga Aforikaborwa ka tlhotlhwa e e kwa godimo ga e e duelwang ka ba ditshilo mo gae.

Fa maemo mo lefatsheng ka bophara a neelo le topo le/kgotsa fa maemo a tlhotlhwa ya ranta mabapi le tolara a fokotsega, tlhotlhwa ya go lekalekantsha ya thomeloteng e tlaa oke-tsega jaaka go supiwa ke ntla ya A. Phethogo ya maemo a nnete a tlhotlhwa ya mo gae ya SAFEX gare ga ya matlase le ya magodimo e tlaa rulagangwa mo maemong a neelo le topo ya mo gae mo go lekalekanang ka nako khutswane le nakogare. Fa go na le maemo a thoto a a kwa godimo mo gae, tlhotlhwa ya mo gae e tlaa supa go ya tlase go ya matlase (ntla ya B). Ditswamorago tsa tlhotlhwa ya nnete fa tlhotlhwa ya mo lefatsheng e oketsega di tlaa supa koketso ya tlhotlhwa ya go lekalekantsha ya thomelontle. Go ka tlisa koketso ya tlhotlhwa ya mmidi mo gae fa maemo a thoto a jaanong le/kgotsa a a solo felwanga le kwa tlase. ■

Go godisa dikoko go ka oketsa tlhotlhwa ya kgwebo ya gago

KGAOLO YA 1

MOLEMIRUI YO O JWALANG MEFUTAFUTA YA DI-JWALWA JAAKA MMIDI, DISOYA, DISONOBOLOMO, MABELE, MATONKOMANE LE KORONG KA TLWAELO, A KA SIMOLOLA GO LEKA GO TLISA KGAOLO E NNGWE YA BOLEMIRUI GAPE MO POLASENG YA GAGWE. E NNGWE MO GO TSE DI KA LE-BELEWLWANG KE GO GODISA DIKOKO GO TLOGA LETSATSI LA NTLHA LA BOPHELO LA TSONA GO FITLHA DI REKISIWA, KE GO REKISA NAMA YA DIKOKO GO OKETSATLHOTLHWAYA MMIDI KGOTSA DIJWALWA TSE DINGWE TSA GAGWE.

Le fa go godisa dikoko go ka oketsa tlhotlhwa ya mmidi wa gago o tshwanetse go silwa kgotsa go thujwa. Dikuku tsa oli tsa disoya kgotsa tsa matonkomane le tse dingwe tse di tshwanetseng jaaka kalsiamo, difosofaite le dibilitamini di tshwanetse go lokelwa go rulaganya dijotse di siameng go godisa dikoko. Go botoka go reka dijotse di setseng di siamisitswe kgotsa go rekisa mmidi wa gago go morulaganyi wa dijotse dikoko gore a fokotse tlhotlhwa e o e duelang go reka dijotse dikoko.

MEFUTA YA DIKOKO E E KA DIRISIWANG

Mefuta ya dikoko e tlwaetsweng mo Aforikaborwa e tlhophilweng ka gore e gola ka bonako ka tshwanno ebile e dirisa dijotse dikoko mokgwa o o tshwanetseng ke Ross, Cob le Arbor Acres.

Fa o na le kgono ya go dirisa inthanete o ka gatisa dintlha tsotlheta tse di supang maemo a go uma a mefuta e. Go supiwa maemo mabapi le batho ba ba godisang dikoko ka bontsi mme go a tshwana fa o godisa ditsuatsuane tse di ka nnang lekgolo fela.

BAREKISI

Botsa barekisi ba ditsuatsuane ba o ba tlhophileng gore ba rekisa mofuta ofe wa ditsuatsuane gore o tle o kgone go itse maemo a dintlha tse di tlhokiwang go di godisa ka tshwanno mabapi le mofuta wa dijotse di fiwang le kgono ya tiriso ya dijotse tsona. O tshwanetse go rulaganya pego e tseneletseng gore o kgone go tshwantshe kgono ya gago le kgono ya motheo o o fiwang go athola gore go godisa dikoko go ka go naya poelo ya madi a gago ka go lekana mo tikologong ya mo polaseng ya gago.

Basimolodi ba bangwe ba dira phoso ya go reka ditsuatsuane tse di tshwanetseng go bayo mae mme ba makala fa di sa gole ka bonako jaaka go tlhokiwa go ya le tiriso ya dijotse tsona.

Dirisa inthanete go batla barekisi ba ditsautsaune ba ba ka di folosang gaufi le polase ya gago ka go dirisa lenaneo la tlhotlhwa le supang mokgwa wa go balabala tlhotlhwa e siameng ya go rwalela tsuatsuane e nngwe le e nngwe go fittha mo polaseng ya gago. Barekisi ba ditsautsaune ba ka folosa ditsaustuane tse di ka nnang tse 100 go tse 10 000 mo mapokosong mme tlhotlhwa e ntse e fokotsegfa palo ya ditsuatsuane tse di rekang e oketsegfa.

Tlhotlhwa e tlhomiwang ka tlwaelo ke ka lepokoso le lengwe la gorwala ditsuatsuane tse di leng 100, mme tsuatsuane e nngwe le e nngwe ja R8,45 (VAT e kopansitswe) go kopana le tlhotlhwa ya thwalo e e leng R75 (VAT e kopansitswe) ya lepokoso le lengwe la ditsuatsuane tse di leng 100 mo go nayang tlhotlhwa ka bogothe ya lepokoso la ditsuatsuane tse 100 e e leng R920. Bogare ba tlhotlhwa ya go reka tsuatsuane e nngwe jalo ke R9,20. Fa palo ya ditsuatsuane e le 500 tlhotlhwa ya tse 100 e nna R900 go naya R4 500 mme tlhotlhwa ya tsuatsuane e nngwe le R9.

Richard McPherson, mokwadi wa Pula Imvula. Romela emeile go richard@agrimetrix.co.za

Lebelela www.alfachicks.co.za mo inthaneteng go bona lenaneo la tlhotlhwa ya ditsuatsuane, mme tswelela go batlisisa go bona le maemo a tlhotlhwa ya barekisi ba ditsuatsuane ba bangwe pele o tlhopha morekisi a le mongwe. Go bothokwa thata go simolola ka ditsuatsuane tse di phalang tsotlhe. Ba Alfa Chicks gape ba bontsha dithlokego le didiriswa tse dingwe tse di ka dirisiwang ke motho yo o simololang go godisa ditsuatsuane tota le yo a di godisang ka bontsintsi.

MATLO

Bothokwa ba matlo a a dirisiwang go godisa dikoko a tlaa tsamaelana le palo ya dikoko tse di godiswang go ya le leano le le rulangantsweng go godisa dikoko mo polaseng ya gago. Matlo a a tlhokiwang go godisa dikoko tse di ka nnang dithlopheta tse 100 di farolgana gagolo le tse di tlhokiwang go godisa dithlopheta tse di ka nnang 1 000 go tse 5 000 ka nako e le nngwe.

DIJO

Tsuatsuane ya go naya nama e godisiwa go nna le kgono e siameng ya tirisodijo mme e kgona go nna le tirisodijo e ka nnang 1,85 kg ya dijotse di naya boima ba 1 kg ba koko e phelang. Dijo tse di dirisiwang ke tlhakatlhakanyo ya dijotse ya go simolola, ya go godisa mme le ya go feleletsa.

Thulaganyo ya Dikoko ya Aforikaborwa (The South African Poultry Association (SAPA)) e supa gore tlhotlhwa ya dijotse tsa go godisa koko ya nama e le R6/kg. Koko ya nama e rekisiwa ka boima bo bo ka nnang 1,90 kg go 2 kg e ntse e phela mme morago ga go tlhabiba e nna boima bo bo ka nnang 1,22 kg ka bogothe fa e le matsatsi a le 42. Koko e kana e tlaa dirisa dijotse tse di ka nnang 3,5 kg e le e nngwe le e nngwe ka tlhotlhwa e e leng R21. Tlhotlhwa ya koko ya boima ba 1,22 kg jaanong ke R25/kg kgotsa R30,50 ka bogothe ka nako ya go tlhabiba.

Ka tlhotlhwa ya go rekisa e ka nnang R55/kg koko e kana jaanong e ka tlisa tlhotlhwa e ka nnang R67. Go rekisa dikoko tse di phelang ka tlhotlhwa e ka nnang R65 e nngwe le e nngwe kgotsa fa o tlhaba dikoko tsa gago mo polaseng go tlaa nna tsela e tshwanetseng go tsewa. Go tlaa oketsa tlhotlhwa ya mmidi wa gago gagolo kgotsa o ka dirisa go godisa dikoko go rulaganya kgaolo ya kgwebo e e edelisang madi mo polaseng ya gago.

Tsweetswe, gakologelwa gore dikoko di tshwanetse go tlhabelwa go fenza malwetse a a farologaneng mme gape le gore di tshwanetse go fiwa dibilitamini ka sediko sa ditiragalo se se rileng.

BOKHUTLO

Jaaka go supiwa merato ya go bona poelo ya madi e bapile thata. Fa o fosa o latla madi. Go botoka go leka go naya dikoko dijotse di nne boima bo bo ka nnang 2,5 kg di ntse di phela mme wa di rekisa di ntse di phela kgotsa wa leka go oketsa boima ba tsona go di rekisa mo tikologong e e leng mo go yona jaaka bothokwa bo supiwa. Ditshupetso di supa gore go tlhokiwa dikoko tse di boima bo bo kwa godimo tse di dirisiwang mo malapeng a batho ba palo e e oketsegang a mantsi. ■

TLHOTLWA YA TLHAKA YA DIPEOMAFURA *e ntse e tswelela go oketsega*

TEBELEOPELE YA GO UMA YA PEOMAFURA KA SETLHA SA 2020/2021 MO LEFATSHENG E SUPA PHOKOTSO MABAPI LE MO GO NENG GO ELETSWE, TOTA E LE YA GO UMA DISOYA LE MATONKOMANE. GO UMA GA DISOYA GO ELETSWA GO FOKOTSEGA KWA USA, ARGENTINA LE URUGUAY, GO LEKALEKANTSHWA KE KOKETSO YA GO UMA GA DISOYA KWA CHINA.

MAEMO A GO UMA GA DIPEOMAFURA MO LEFATSHENG

Keletso ya bokana ba kumo ya matonkomane e fokotsegile ka ditono tse di ka nnang 430 000 ka ntlha ya phokotsa ya kwa US, mme bokana ba kumo ya disonobolomo kwa Russia keletso e supa koketso.

Mo lefatsheng ka bogothe thomelontle e eletswa go nna ditono tse di ka nnang dimilione tse 193, morago ga go oketsega ka ditono tse di leng milione e le 1 go ya le koketso ya thomelontle kwa US ya disoya le disonobolomo kwa Russia. Dipeomafura tse di tshetlilweng tsa disoya le disonobolomo le tsona di solo felwa go oketsega ganny. Mo lefatsheng ka bophara thoto ya dipeomafura e fokotsegile, ka ntlha ya phokotsa ya thoto ya disoya kwa US le Argentina.

Tlhotlhwa ya disoya ya thomelontle go tswa kwa US le Argentina e ntse e oketsega e le dikgwedi tse supa ka kgwedi ya Ferikgong, go fitlha bogodimo jaaka kgwedi Phukwi 2014. Tlhotlhwa ya disoya kwa Brazil le yona e oketsegile go tloga kgwedi ya Diphalane 2020. Tlhotlhwa e ntse e oketsega ka ntlha ya koketso ya topo, bokana ba thoto e e rwaletseng pele bo fokotsegileng go tswa 2019/2020, le bosa ba komelelo kwa Amerikaborwa.

Tlhotlhwa ya boupi ba disoya le yona e ntse e oketsega ka go tswelela ka kgwedi ya Sedimonthole 2020 mme e ntse e supa phethogo ya tlhotlhwa ya disoya. Tlhotlhwa ya mafura le yona e ne e ntse e oketsega ka kgwedi ya Sedimonthole ka ntlha ya go oketsega ga topo kwa ntle ga lotlelelo le phokotsa ya tlhotlhwa ya disoya tse di tshetlilweng kwa Amerikaborwa.

Ikageng Maluleke, Raitsholelo wa Boilemi, Grain SA. Romela emeile go ikageng@grainsa.co.za

Tlhotlhwa ya mafura a disoya e ne e gaisa tlhotlhwa ya kwa US le Brazil, bogolo ka ntlha ya nako e telele ya diseteraek, mo go tlisitseng phokotsa e kgolo ya tlhotlhwa ya mafura a kwa US go ya le a Argentina go tloga Seetebosigo 2015.

MAEMO A DIPEOMAFURA MO GAE

Ka maemo a ditswamorago tsa koketso ya tlhotlhwa ya dipeomafura mo dikgweding tse di fetileng, dipeomafura kwa Amerikaborwa le tsona di amogetse tshegetso, ka tlhotlhwa e e leng kwa godimodimo go feta go tloga 2016. Ke kwa ntle ga maemo a neelo a a siameng ya disonobolomo le disoya ka bobedi. Nako gare ga Ferikgong 2020 le Ferikgong 2021, tlhotlhwa ya disonobolomo e oketsegile ka 62% mme tlhotlhwa ya disoya ka 53%. Go ya le tebeleopele ya Crop Estimates Committee (CEC), kgaolo ya naga e e ka jwalwang ka go dirisa disonobolomo ka setlha sa go uma sa 2021 e ka nna diheketa tse di leng 473 300, tse di leng phokotsa e e leng 5,4% mabapi le diheketa tse di leng 500 300 tsa setlha se se fetileng, mo go ka thusang go oketse tlhotlhwa gape. Go solo felwa gore go jwetswe dihektara tse di ka nnang 806 000 ka go dirisa disoya, mo go emetseng koketso ya 14,33% fa go tshwantshangwa le diheketa tse di leng 705 000 tsa ngogola. Go emetse bontsi ba disoya tse di jwetsweng mo Aforikaborwa ka dinako tsotlhe. Go raya gore go ka tlisa phokotsa ya tlhotlhwa, le gale go solo felwa gore tlhotlhwa ya mo lefatsheng ka bophara e tlaa tswelela go tshegetsa tlhotlhwa ya mo gae ka nakokhutshwane go nakobogare, fa go lebelwelwa maemo a neelo mo lefatsheng ka bopahara.

HELPING FARMERS STAND AS TALL AND PROUD AS THEIR CROPS

PANNAR®
Together we farm for the future™

TM © Trademarks of Corteva Agriscience and its affiliated companies.
© 2021 Corteva. 2021/CORP/PI/007DEV

Lenaneo le le fetolang botshelo

Farmer
Development
Programme
Pusetso

A re lebeleleng ditiragalo tsa kgaolo ya Lichtenburg (Bokonebotlhaba)

Rre R. Pholo ke leloko la maemogodimo la Grain SA mme ke moemedi wa balemirui mo Komiti ya Phetiso ya Grain SA. O dirisa bolemirui gaufi le Mooifontein kwa Bokonebophirima mme o supetswa tsela ke leloko la setlhophpha sa kwa sa Grain SA, Du Toit van der Westhuizen. Ke bao ba ntse ba seta sediriswa sa go jwala go se siamisetsa nako ya go jwala.

Tshimo e ke sekao se se siameng tota, se se supang mmu o o baakantsweng ka tshwanno. Mmido o setse o jwetswe mo masimong a Rre Pholo.

Organ Serema ke modulasetilo wa Setlhophpha sa Dithutiso sa Itsoseng. O ntse a tlhabela peo ya disoya.

Ke la ntlha Ntate Organ a jwala disoya ka thuso ya SACTA mme go bonagala gore ditswamorago di tlaa nna tse di siameng tota!

BOTLHOKWA ba tirisanommogo

KHAMPHANI ya go rekisa peo, Pioneer, kgale e sentse e ikanetse tlhabololo ya balemirui mme jaaka dingwaga di tswelela e ne e ntse e dirisanommogo le Grain SA go dirisa diporojeke tse di farologaneng tse di rileng. Mokgwa mongwe wa go tshegetsa balemirui ka setlha sa 2020/ 2021 e ne e le go naya balemirui ba ba tlhabololwang peo ya disonobolomo. Bothe ba ba e amogetseng ba leboga go menagane.

Molemirui Salphanius Motswenyane kgale a le leloko la Lenaneo la Tlhabololo ya Balemirui la Grain SA Farmer mme eblile ke leloko la Setlhophpha sa Dithutiso sa Putfontein. Ditiragalo tsa gagwe tsa bolemirui di wela tlase ga kgaolo ya Balemirui ba ba nnang kgono ya go rekisa ka bontsi. Khamphani ya Pioneer e file Salphanius dikgetsi tse di leng lesome tsa peo ya disonobolomo.

Leloko le lengwe la Setlhophpha sa Dithutiso sa Putfontein, molemirui Mothibedi Monkwe, o thusitswe ke Pioneer ka peo ya disonobolomo.

PULA IMVULA

Barulaganyi

GRAIN SA: PRETORIA

PO Box 74087

Lynnwood Ridge

0040

■ 08600 47246

■ www.grainsa.co.za

MORULAGANYI WA

PHATLALATSO

Liana Stroebel

■ 084 264 1422 ■ Kantoro: 012 943 8285

■ liana@grainsa.co.za

MOGATISANIMMIGO

INFOWORKS

Johan Smit ■ Louise Kunz ■ Elizma Myburgh

■ Joritha Hechter

■ 018 468 2716 ■ johan@infoworks.biz

Lenaneo la Tlhabololo ya Balemirui ya Batlhaka ya Afrikaborwa

MOKOPANYI WA TLHABOLOLO

Johan Kriel

Foreisetata (Ladybrand)

■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za

Jerry Mthombothi

Mpumalanga (Mbombele)

■ 084 604 0549 ■ jerry@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8289 ■ Smangaliso Zimbili

Jurie Mentz

Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)

■ 082 354 5749 ■ jurie@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8218

Graeme Engelbrecht

KwaZulu-Natal (Dundee)

■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

Luke Collier

Kapabothla (Kokstad)

■ 083 730 9408 ■ luke@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8280 ■ Luthando Diko

Liana Stroebel

Kapabophirima (Paarl)

■ 084 264 1422 ■ liana@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8285 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen

North West (Lichtenburg)

■ 082 877 6749 ■ dutoit@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8290 ■ Lebo Mogatlanyane

Cwayita Mpotsy

Mthatha

■ 078 187 2752 ■ umthatha@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8277

PULA/IMVULA E TENG KA

DIPUO TSE DI LATELANG:

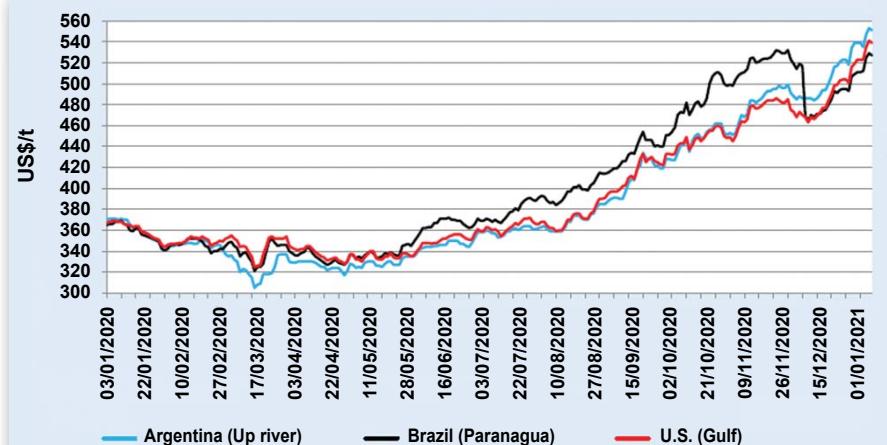
Setswana, Seësemane, Sesotho, Sezulu le Sethosa.

Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

Tlhethwa ya tlhaka...

1

Tlhethwa ya boditshaba ya disoya ya thomelontle.

Motswedi: USDA

2

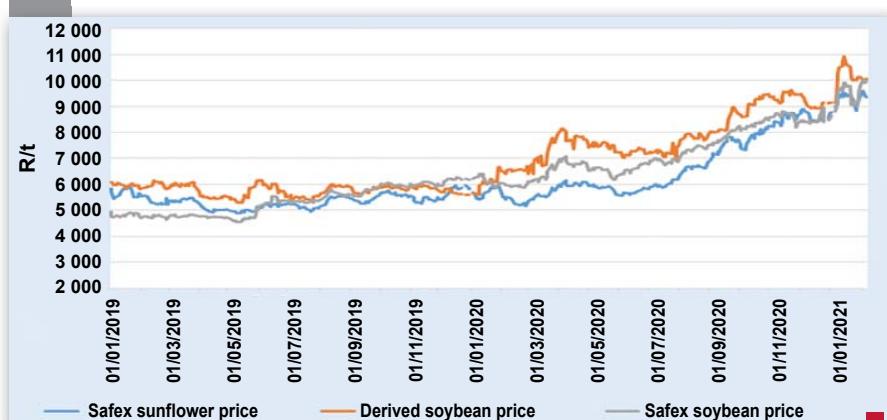
Tlhethwa ya boditshaba ya boupi ba disoya.

Motswedi: USDA

3

Tlhethwa ya tlwaelo ya tlhaka ya dipeomafura ya Safex.

THIS PUBLICATION IS
MADE POSSIBLE BY THE
CONTRIBUTION OF
THE MAIZE TRUST

MADE POSSIBLE BY
OPDT